

УДК 3.33.336

**ASSESSMENT OF THE FINANCIAL POTENTIAL AS PART OF THE
POTENTIAL OF THE ENTERPRISE****ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СКЛАДІ ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА****Akimova O. / Акімова О.В.***Doctor of Economics, Assoc. prof. / д.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-8098-1790

Petchenko M. / Петченко М.О.*Postgraduate student / Аспірант*

ORCID: 0000-0002-3557-0359

*Donbass State Engineering Academy,**Donetsk region, Kramatorsk, Akademichna str., 39**Донбаська державна машинобудівна академія,**Донецька обл., м. Краматорськ, вул. Академічна, 72, 84313*

Анотація: У статті досліджено місце фінансового потенціалу в структурі потенціалу підприємства. Автори розглядають фінансовий потенціал як один із основних складових елементів потенціалу підприємства та наголошують на його важливості для забезпечення ефективності діяльності підприємства. У статті аналізуються різні визначення фінансового потенціалу. Автори наводять математичні інтерпретації потенціалу підприємства та фінансового потенціалу. Загалом, стаття дає загальний огляд місця фінансового потенціалу в структурі потенціалу підприємства та його значення при оцінці потенціалу суб'єкта господарювання в цілому.

Ключові слова: потенціал підприємства, фінансовий потенціал, математична інтерпретація.

Вступ. В умовах концептуальних змін в діяльності суб'єктів господарювання, що виникли у зв'язку з початком військових дій, питання безпеки функціонування підприємства стає на перше місце. В цьому контексті одним із вирішальних питань є формування, збереження та ефективно використання фінансового потенціалу підприємства, як невід'ємної частини загального потенціалу суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців направляють свої дослідження в бік процесів формування та реалізації потенціалу підприємства, удосконалення визначення його складових частин з метою найбільш ефективного використання наявних можливостей та ресурсів. Дослідженнями поняття потенціалу суб'єктів господарювання займаються такі науковці, як: Краснокутська Н.С., Грицуленко С.І., Нагорнюк О.В., Левченко Н.М., Мельник О.В., Кунцевич О.В. та інші, але універсальне і точне його визначення відсутнє.

Метою статті є вдосконалення визначення фінансового потенціалу підприємства та його динамічна інтерпретація в сучасних умовах.

Результати дослідження. Економічна наука не наводить універсального визначення понять «потенціал підприємства» і «фінансовий потенціал». Можна лише зазначити, що сучасна теорія потенціалу економічних систем ґрунтується на етимологічному та змістовно-логічному аналізі терміну "потенціал". [1]

Так, в своїй монографії Краснокутська Н.С, наводить більше 40 дефініцій поняття «потенціал підприємства», які базуються на різних сутнісних характеристиках. Наведемо де-які з них (табл.1):

Таблиця 1 - Дефініції поняття «потенціал підприємства».

№ з/п	Автори	Визначення потенціалу	Сутнісні характеристики
1	2	3	4
1	А.Б. Борисов	Наявні можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення, здійснення будь-чого	Можливості; ресурси; цілі
2	Р.В. Марушков	Здатність підприємства забезпечувати своє довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей на основі використання системи наявних ресурсів	Ресурси; цілі
3	Е.Б. Фігурнов	Ресурси виробництва, кількісні та якісні параметри, що визначають можливості виробництва матеріальних благ у кожний даний момент	Ресурси
4	В.Н. Авдеєнко, В.А. Котлов	Можливості господарської системи виробляти продукцію; можливості продуктивних сил забезпечувати певний ефект	Можливості; результати
5	А.В. Улезько	Вихідні можливості сукупності наявних або таких, що можуть бути залучені, ресурсів при тому або іншому способі їх поєднання в процесі виробництва (господарський механізм підприємства й підприємницькі здатності керівників і фахівців) щодо діючої сукупності макроекономічних чинників	Можливості; ресурси
6	Г.Б. Клейнер, Р.М. Качалов, В.Л. Тамбовцев	Сукупність наявних у розпорядженні підприємства стратегічних ресурсів, що мають визначальне значення для можливостей і меж функціонування підприємств за тих чи інших умов	Стратегічні ресурси
7	К.М. Миско	Межа людського пізнання внутрішніх, прихованих можливостей результативного використання досліджуваного об'єкта, що можуть бути кількісно оцінені та в кінцевому рахунку реалізовані в ідеальних умовах практичної діяльності	Граничний рівень пізнання; можливості
8	Є.В. Лапін	Сукупні можливості підприємства визначати, формувати та максимально забезпечувати потреби споживачів у товарах і послугах у процесі взаємодії із зовнішнім середовищем та раціонального використання ресурсів з метою забезпечення власного прибутку та суспільного добробуту	Можливості; результати
9	Н.С. Тесля	Система, що самостійно розвивається, складається з певного набору взаємопов'язаних елементів, що зумовлено як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками змін середовища, внутрішньо фірмовими перетвореннями	Система з невизначеними сутнісними ознаками
10	Г.Б. Клейнер	Сукупність тих властивостей і якостей підприємства, які, з одного боку, визначають перспективні можливості та межі його функціонування за тих чи інших зовнішніх умов, з іншого – є відносно стійкими, тобто не можуть бути змінені за короткий термін	Стійкі властивості та якості; перспективи
11	О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк	Інтегральне відображення (оцінка) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси	Оцінка, можливості; ресурси; здібності персоналу; результати

Джерело: складено автором за [2]

Незважаючи на те, що поняття потенціалу має різні визначення, їх головним або з'єднуючим аспектом є умовне «цільове призначення», що полягає у здатності суб'єкта господарювання використовувати наявні ресурси, компетенції

та можливості для досягнення запланованої мети. Оцінка цієї здатності – є важливим аспектом сучасних концепцій менеджменту.

Відсутність однозначного визначення поняття потенціалу призводить до відсутності чітких методичних підходів для оцінки цього показника.

За думкою науковців у відповідності до характеру показників, методичні підходи до оцінювання потенціалу можуть ґрунтуватися на кількісних, якісних або змішаних оцінках. Методи кількісної оцінки базуються на розрахунку окремих оціночних показників, відповідно до бухгалтерської та управлінської звітності. Ці показники зазвичай мають вартісний або відносний характер і визначаються на певний момент часу (об'ємні показники та коефіцієнти) або за визначений період часу (індекси). Якісні оцінки вимагають проведення експертного опитування або анкетування персоналу та споживачів, та характеризуються певним суб'єктивізмом і залежать від досвіду та обізнаності експертів або відвертості працівників і споживачів. Незважаючи на недоліки таких оцінок, їх застосування в сфері оцінювання потенціалу є об'єктивною необхідністю. [2] Однак, необхідно зазначити, що існуючі методи, які мають свої обмеження та певний ступінь суб'єктивізму, потребують виваженого використання та комплексного підходу в оцінюванні потенціалу.

Сучасні методики оцінювання потенціалу передбачають його розподіл на складові елементи, але підходи до визначення елементів та варіаційні комбінації цих показників можуть суттєво відрізнитись.

Наукові праці в галузі дослідження поняття потенціалу підприємства, у якості складових частин або елементів цього поняття використовують досить широке коло різноманітних факторів, але окремі з них розглядаються як невід'ємні елементи загального потенціалу суб'єктів господарювання в цілому. Одним з таких факторів є фінансовий потенціал підприємства.

Поняття фінансового потенціалу підприємства, згідно сучасної економічної думки теж, як і поняття потенціалу, не має чіткого визначення. Так, наприклад, Нагорнюк О.В. зазначає наступне: «Фінансовий потенціал підприємства являє собою комплексну характеристику системи управління фінансовою діяльністю підприємства, яка виражається в можливостях формування необхідного обсягу фінансових ресурсів із різних джерел, ефективного їх розподілу та використання з метою забезпечення тактичних і стратегічних задач фінансування майбутнього розвитку підприємства з урахуванням фактора ризику». [3, с.43]

Наведене визначення фінансового потенціалу підприємства базується на основних сутнісних характеристиках даної економічної категорії.

Враховуючи вищенаведене, не можна не погодитись з думкою, що «погляди економістів щодо сутності та змісту фінансового потенціалу на сьогоднішній день залишаються вкрай полярними, теоретичні аспекти цього питання є найменш дослідженими в порівнянні з іншими складовими елементами потенціалу підприємства.» [5, с.40] При цьому всіх авторів поєднує думка - поняття фінансового потенціалу нерозривно пов'язане з подальшою діяльністю підприємства та є складовою частиною поняття потенціалу суб'єкта господарювання в цілому.

Таблиця 2 - Дефініції поняття «фінансовий потенціал підприємства»

№ п/п	Автор	Визначення
1	2	3
Ресурсний підхід		
1	Ільїна К.	Сукупність можливостей підприємства, які визначаються наявністю і організацією використання фінансових ресурсів
1	2	3
2	Толстих Н.Т.	Забезпеченість фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільність їх розміщення та ефективність використання
3	Давиденко Н.М.	Обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат
4	Брегін Н.	Фінансовий потенціал включає окремі складові фінансових ресурсів підприємства, а саме — статутний, додатковий і резервний капітали, цільове фінансування, фонди накопичення, оборотні активи тощо
Результативний підхід		
1	Ковальов В.В.	Фінансовий потенціал створює фундамент для трансформації наявного у підприємства ресурсного потенціалу (технологічного, матеріально-технічного, трудового, управлінського) в конкретні результати господарської діяльності підприємства
2	Стецюк П.	Фінансовий потенціал — сукупність фінансових ресурсів, з приводу яких на підприємстві виникають відповідні організаційно-економічні відносини, які в кінцевому рахунку спрямовані на забезпечення його високоефективного та прибуткового функціонування
3	Паєнтко Т.	Фінансовий потенціал — це сукупність фінансових ресурсів, спрямованих на реалізацію і нарощування економічного потенціалу з метою максимізації прибутку
4	Фомін П.А.	Фінансовий потенціал підприємства — це відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату
5	Бикова Г.	Фінансовий потенціал — сукупність фінансових ресурсів, що беруть участь у виробничо-господарській діяльності; він характеризується можливістю їх залучення для фінансування майбутньої діяльності і певних стратегічних напрямів розвитку підприємства.

Джерело: складено автором за [4]

З огляду на реальні процеси економічного життя можна зазначити, що будь-який суб'єкт господарювання постійно, незалежно від його бажання, трансформується шляхом переходів від одного етапу діяльності підприємства до наступного, фактично переходить від одного стану до наступного.

$$S_1 \rightarrow S_2 \rightarrow S_3 \rightarrow \dots \rightarrow S_n; \quad \text{де } n \rightarrow \infty \quad (1)$$

Логічно припустити, що для переходу від одного стану до наступного суб'єкт господарювання повинен мати певний потенціал. Саме успішна реалізація якого дозволяє зробити запланований перехід.

Тобто категорією «потенціал підприємства» обумовлюється спроможність підприємства здійснити перехід від поточного стану суб'єкта господарювання S до майбутнього (запланованого) стану S' .

$$S + \Delta S \rightarrow S' \quad (2)$$

де ΔS – процес реалізації потенціалу.

В свою чергу, фінансовий потенціал, як невід'ємна складова частина загального потенціалу суб'єкта господарювання, повинен мати рівень, який має відповідати майбутньому (запланованому) стану підприємства.

В процесі реальної економічної діяльності, усвідомлюючи чи не усвідомлюючи, менеджмент підприємств вимушений проводити оцінку відповідності потенціалу суб'єкта господарювання майбутнім запланованим

змінам. При переході від одного стану до іншого керівництво проводить заходи щодо приведення значень складових елементів потенціалу у відповідність запланованим цілям та використовує наявний потенціал для досягнення поставленої мети. Безперечно, об'єктивна оцінка потенціалу становиться основою для успішного переходу та досягнення поставлених завдань. Особлива увага при оцінці потенціалу в цілому приділяється фінансовому потенціалу, а саме відповідності його показників запланованим значенням. Це пов'язано з прямою залежністю рівня потенціалу підприємства від його фінансової складової. Висока чутливість фінансового потенціалу до змін зовнішніх факторів виводить його на одне з перших місць при умовному ранжуванні складових елементів потенціалу суб'єкта господарювання в цілому.

З огляду на вищенаведене пропонується авторська математична інтерпретація потенціалу підприємства в наступному вигляді:

$$ПП = \begin{cases} 0 \leq \frac{\Phi П}{\Phi П'} \leq 1 \\ 0 \leq \frac{ЕПП_1}{ЕПП_1'} \leq 1 \\ \dots \\ 0 \leq \frac{ЕПП_i}{ЕПП_i'} \leq 1 \end{cases} \rightarrow \Delta S \quad (3)$$

де $\Phi П$ – значення оцінки поточного стану фінансового потенціалу підприємства,
 $\Phi П'$ – заплановане (необхідне) значення стану фінансового потенціалу підприємства;

$ЕПП_i$ – поточне значення оцінки і-того елемента потенціалу підприємства,

$ЕПП_i'$ – заплановане (необхідне) значення і-того елемента потенціалу підприємства;

Дана математична інтерпретація представляє собою систему індексів (кількість індексів необмежена), які показують відповідність кожного окремого елемента потенціалу підприємства запланованим значенням в інтервалі від нуля до одиниці (нуль - повна невідповідність, одиниця - повна відповідність). Якщо при розрахунку значення окремого індексу перевищить одиницю, вважаємо його повністю відповідним та рівним одиниці. Індекс відповідності фінансового потенціалу виступає як невід'ємна (постійна) частина даної математичної інтерпретації.

Потенціал підприємства вважається достатнім для зміни стану від поточного до запланованого у разі, якщо індекси всіх елементів потенціалу підприємства дорівнюють одиниці.

Ще більше суперечок викликає оцінка фінансового потенціалу, як складового елемента потенціалу суб'єкта господарювання. Але, як показують результати сучасних досліджень, поняття фінансового потенціалу неможливо розглядати в статичі. Дійсно, фінансовий потенціал підприємства є динамічною функцією, орієнтованою на досягнення певного стану об'єкта (носія потенціалу) в майбутньому за певних зовнішніх та внутрішніх умов його функціонування. [3]

Виділяють наступні основні методичні підходи оцінки фінансового потенціалу: ресурсний, результативний, факторний, вартісний, порівняльний, експертно-бальний, рейтинговий, ринковий, витратний, дохідний, інтегральний,

метод таксономічного аналізу, коефіцієнтний. Можна погодитись, що вищенаведені методичні підходи до оцінювання фінансового потенціалу охоплюють всі основні процеси, що протікають в різних функціональних областях внутрішнього середовища підприємства. Але жоден із них не є універсальним і має свої недоліки. [6]

З огляду на ці факти, для усвідомлення значення впливу на формування загального потенціалу з метою подальшого дослідження методології доцільно розглядати сукупність складових елементи фінансового потенціалу, як самостійної економічної категорії.

За аналогією з інтерпретацією потенціалу підприємства пропонується наступна модель оцінки фінансового потенціалу:

$$\Phi\Pi = \begin{cases} 0 \leq \frac{E\Pi_1}{E\Pi_1'} \leq 1 \\ 0 \leq \frac{E\Pi_2}{E\Pi_2'} \leq 1 \\ \dots \\ 0 \leq \frac{E\Pi_i}{E\Pi_i'} \leq 1 \end{cases} \quad (4)$$

де $E\Pi_i$ – значення поточного стану i -того елемента фінансового потенціалу;

$E\Pi_i'$ – значення запланованого стану i -того елемента фінансового потенціалу.

Фінансовий потенціал підприємства вважається достатнім, якщо всі індекси елементів фінансового потенціалу підприємства дорівнюють одиниці.

До елементів фінансового потенціалу суб'єкта господарювання можна відносити будь-які елементи, які прямо, опосередковано або іншим чином пов'язані з фінансовою діяльністю та можуть вплинути на процес переходу носія потенціалу від поточного стану до майбутнього (запланованого). Наприклад до них можуть бути віднесені наступні елементи: показники фінансових ресурсів, показники грошового потоку, кадровий склад фінансового менеджменту, інформаційне забезпечення фінансової діяльності та багато інших.

Об'єктивна оцінка фінансового потенціалу безпосередньо залежить від якості складу елементів, які були вибрані для аналізу. Враховуючи специфіку діяльності окремих суб'єктів господарювання, можна стверджувати, що кількість елементів, які необхідно включити для оцінки фінансового потенціалу, може значно відрізнятись в різних підприємств. Тому побудова моделі оцінки фінансового потенціалу та вивчення його стану в умовах реалізації потенціалу підприємства в цілому потребує подальшого дослідження та вивчення.

Висновок. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що вивчення фінансового потенціалу підприємства є складним та багатограним процесом. Об'єктивна оцінка фінансового потенціалу потребує не тільки врахування якості складу обраних для аналізу елементів, але і застосування обґрунтованих методичних підходів, таких як побудова моделей складових фінансового потенціалу та вивчення їх змін в умовах реалізації потенціалу підприємства в цілому. Досягнення цієї мети вимагає вивчення і аналізу різних складових фінансового потенціалу, а також їх взаємодії та залежності між ними. Проте, на даному етапі, побудова таких моделей є складною задачею через нестабільність

економічної ситуації в країні та постійні зміни у законодавстві. Таким чином, відкривається широкий простір для подальшого дослідження в цьому напрямку з метою забезпечення ефективного використання фінансового потенціалу підприємств.

Література:

1. Яремко І.І. Концептуальні засади потенціалу економічних систем / І.І. Яремко // International Scientific and Practical Conference “WORLD SCIENCE” – 2017. - № 10(26) – С. 39-44. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/445913.pdf>;
2. Краснокутська Н.С. Управління потенціалом торговельного підприємства: монографія / Н.С. Краснокутська. – Харків: Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2012. – 322 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-ress/20758/3/Krasnokutska_Upravlinnia_potentsialom_2012.pdf;
3. Нагорнюк О. В. Класифікація видів фінансового потенціалу підприємства / О. В. Нагорнюк // Інтелект XXI. - 2018. - № 1. - С. 104-109. - URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/int XXI 2018 1 25>
4. Левченко Н.М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність підходи до діагностики / Н.М. Левченко // Інвестиції: практика та досвід – 2012. - № 2 – С. 114-117. - URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2012/32.pdf;
5. Нагорнюк О. В. Щодо сутності фінансового потенціалу підприємства / О. В. Нагорнюк // Бізнес Інформ. - 2017. - № 10. - С. 37-43. - URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf 2017 10 6;>
6. Богма О., Камінський С., & Гутник П. (2022). Фінансовий потенціал підприємства: методика оцінювання. ·SCIENTIA·FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету), 142(2), 36–47. URL: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(142\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(142)03);
7. Грицуленко С.І. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. [для студ. напр. підгот. 6.030504 «Економіка підприємства» ден. та заочн. форм навч.] / Грицуленко С.І. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2014. – 99 с.. URL: <https://metod.suitt.edu.ua/download/77;>
8. Ажаман І. А., Жидков О. І. Методичні підходи до оцінювання рівня розвитку економічного потенціалу сервісного підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 5. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7028> DOI: 10.32702/2307-2105-2019.5.5;
9. Жидков О. І., Ажаман І. А. Чинники впливу на формування та розвиток економічного потенціалу підприємств сфери послуг. Ефективна економіка. 2021. № 2. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8661> DOI: 10.32702/2307-2105-2021.2.202;
10. Маслак О. І. Основні етапи оцінювання стратегічного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Маслак, Л. А. Квятковська // Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент. - 2012. - Вип. 9(1.1). - С. 201-210. - URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9(1)_26)

Abstract. *The article examines the role of financial potential in the structure of enterprise potential. The authors consider financial potential as one of the main components of enterprise potential and emphasize its importance in ensuring the effectiveness of the enterprise's activities. The article analyzes different definitions of financial potential, and the authors provide mathematical interpretations of enterprise potential and financial potential. Overall, the article provides a general overview of the place of financial potential in the structure of enterprise potential and its significance in assessing the potential of the business entity as a whole.*

Keywords: *enterprise potential, financial potential, mathematical interpretation.*

Науковий керівник : д.е.н., доц. Акімова О.В.

Стаття відправлена: 13.03.2023 р.

© Акімова О.В., Петченко М.О.